

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ PRO ΣΤΙΣ ΠΑΡΕΜΦΑΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΑΡΧΟΝΤΩ ΤΕΡΖΗ

This paper presents a number of results that followed from the study of the acquisition of PRO in Greek by Goodluck and Terzi (1996). Based on the fact that children distinguish the different referential properties of the empty subjects of sentential complements of the verbs *prospatho* 'try' and *thelo* 'want', it is concluded that they have acquired the category PRO by age 4. Several of the details of the above study are presented for the first time here and the results are discussed in the light of recent work on the acquisition of PRO and control in English (Broihier and Wexler 1995).

0. Εισαγωγή

Η μελέτη των σταδίων εξέλιξης του φαινομένου του ελέγχου (control), σε τι δηλαδή αναφέρεται το κενό υποκείμενο PRO των μη παρεμφατικών προτάσεων στα διάφορα στάδια της γραμματικής του παιδιού, είναι ένα θέμα καλά μελετημένο, τουλάχιστον όσον αφορά την Αγγλική γλώσσα.

Η Goodluck (1981) μετά από μια σειρά πειραμάτων act-out, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μέχρι την ηλικία των 5 ετών τα παιδιά με μητρική γλώσσα την Αγγλική δεν έχουν ξεκαθαρίσει σε τι αναφέρεται το PRO σε προτάσεις προσαρτήματα όπως στο ακόλουθο παράδειγμα:

1. Ernie scratched the witch before PRO drinking a gulp of water
'Ο Έρνι έξυσε την μάγισσα πριν να πιεί νερό.'

Να επισημάνουμε ότι στην πρόταση (1) το PRO αναφέρεται μόνο στο υποκείμενο της κύριας πρότασης στη γραμματική των ενηλίκων ομιλητών της Αγγλικής, αντίθετα με την Ελληνική. Παρ' όλα αυτά, παιδιά μέχρι και 5 ετών ερμηνεύουν παρόμοιες αγγλικές προτάσεις με τρόπο που δείχνει ότι το PRO αναφέρεται στο κύριο υποκείμενο, στο αντικείμενο ή ότι ακόμη έχει σημείο αναφοράς (antecedent) εκτός της πρότασης.

Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξαν και οι Cairns κ.ά. (1994) και McDaniel κ.ά. (1990/1991) μετά από μια σειρά εργασιών, στις οποίες εξέτασαν προτάσεις προσαρτήματα, (2), αλλά και συμπληρώματα, (3):

2. Cookie Monster touches Grover after PRO jumping over the fence.
'Ο Κ. Μ. άγγιξε τον Γκρόβερ αφού πήδησε τον φράχτη.'
3. Cookie Monster tells Grover PRO to jump over the fence.
'Ο Κ. Μ. είπε στον Γκρόβερ να πηδήσει τον φράχτη.'

Η πρωτοτυπία και η προσφορά αυτών των δύο μελετών, τα αποτελέσματα των οποίων συνοψίζονται αμέσως πιο κάτω, συνίσταται στο ότι κατάφεραν να εκμαιεύσουν αξιόπιστες κρίσεις γραμματικότητας από παιδιά έως και 2;5 ετών. Υποστηρίζουν μάλιστα ότι στην διαδικασία κατάκτησης του PRO τα παιδιά διέρχονται από δύο στάδια:

4. *Στάδιο I:* Ο έλεγχος του PRO δεν έχει εδραιωθεί στις συμπληρωματικές προτάσεις αλλά ούτε και στα προσαρτήματα.
Στάδιο II: Ο έλεγχος του PRO έχει εδραιωθεί στις συμπληρωματικές προτάσεις αλλά όχι στα προσαρτήματα.

Επειδή τα παραπάνω αποτελέσματα είναι συνάρτηση της ηλικίας των παιδιών (παιδιά 3;9 - 3;10 ευρίσκονται στα στάδια I και II ενώ τα νεότερα στο I), δεν είναι τυχαία και θεωρείται ότι αποκαλύπτουν εξελικτικά στάδια της διαδικασίας κατάκτησης του PRO και του ελέγχου του.

1. Η κατάκτηση του PRO στην Ελληνική

Η προαναφερθείσα έρευνα κίνησε το ενδιαφέρον μας για να ελέγξουμε τι ισχύει στην Ελληνική γλώσσα. Οι λόγοι ήταν πολλαπλοί: Πρώτον, επειδή είχε ήδη δοθεί μια πρώτη ώθηση από την πρόσφατη και λεπτομερή θεωρητική έρευνα της συμπεριφοράς του κενού υποκειμένου PRO και της θεωρίας του ελέγχου στην Ελληνική (Terzi 1991, 1997, Varlokosta & Hornstein 1993, Varlokosta 1994, μεταξύ άλλων). Δεύτερον, επειδή η ερμηνεία που δόθηκε στο αντίστοιχο φαινόμενο της Αγγλικής, παρά την έκταση της μελέτης και την εντυπωσιακή συλλογή δεδομένων, δεν ήταν πάντα ικανοποιητική. Θεωρήσαμε λοιπόν ότι η συλλογή δεδομένων από την Ελληνική και η συνεπακόλουθη μελέτη τους θα μπορούσε να συμβάλει στην πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου.

Στις εργασίες των Goodluck & Terzi (1996) και Goodluck κ.ά. (1997), οι οποίες είναι και οι πρώτες πειραματικές μελέτες επί του θέματος στην Ελλη-

νική γλώσσα, πρωταρχικός μας στόχος ήταν η ηλικία κατάκτησης του PRO στην Ελληνική, δεδομένου ότι αυτό εμφανίζεται στις παρεμφατικές προτάσεις, σε αντίθεση με τις προβλέψεις της σύγχρονης συντακτικής θεωρίας που το θεωρεί αποκλειστικά υποκείμενο απαρεμφατικών προτάσεων (Chomsky 1981, 1993).

Μελετήσαμε μόνο συμπληρωματικές προτάσεις, και, συγκεκριμένα, εστιάσαμε την προσοχή μας σε δύο περιπτώσεις:

- α) σε εξαρτημένες προτάσεις από το ρήμα *θέλω* και
- β) σε εξαρτημένες προτάσεις από το ρήμα *προσπαθώ*.

Η επιλογή μας βασίστηκε στη διαφορετική συμπεριφορά, άρα και στη διαφορετική φύση του υποκειμένου που εξαρτάται από αυτά τα δύο ρήματα. Έχει υποστηριχτεί ότι το υποκείμενο των προτάσεων που εξαρτώνται από το ρήμα *προσπαθώ* είναι του τύπου PRO (όπως προκύπτει από την επιλογή του σημείου αναφοράς του και από άλλα διαγνωστικά στοιχεία - βλέπε Terzi 1991, 1997, αλλά και Varlokosta 1994 για διαφορετική άποψη), ενώ το κενό υποκείμενο των προτάσεων που εξαρτώνται από το *θέλω* είναι η κενή αντωνυμία, ή αλλιώς *pro*, όπως φαίνεται στα παραδείγματα που ακολουθούν:

- 5. Η Μαρία_i προσπαθεί $Y_{Pi}^{i/*}$ /PRO να φάει τη μπανάνα.
- 6. Η Μαρία_i θέλει $Y_{Pi}^{i/}$ /pro να φάει τη μπανάνα.

Η υπόθεσή μας ήταν ότι αν τα παιδιά είναι σε θέση να διαφοροποιήσουν τα υποκείμενα των συμπληρωματικών προτάσεων τύπου (5) και (6) αυτό συμβαίνει γιατί έχουν κατακτήσει την κατηγορία στην οποία ανήκει το κάθε ένα από αυτά, άρα, έχουν κατακτήσει το κενό υποκείμενο PRO, το οποίο αποτελεί και το θέμα του άμεσου ενδιαφέροντός μας¹.

2. Μεθοδολογία

Επιλέξαμε 23 παιδιά από 2 παιδικούς σταθμούς/νηπιαγωγεία της Αθήνας και ένα της περιοχής Πατρών. Η ηλικία των παιδιών ήταν από 3:9 έως 5:0 ετών. Τα δύο πειράματα που τους δόθηκαν είχαν προηγουμένως δοκιμαστεί σε μια ομάδα ενηλίκων ομιλητών της Ελληνικής.

1. Η κατάκτηση του *pro* λαμβάνει χώρα σε πολύ πιο νεαρή ηλικία από αυτή των παιδιών που μελετήσαμε (βλέπε Valian (1991) για συμπεράσματα, τα οποία θεωρούμε ότι μπορούν να επεκταθούν άφοβα και στα Ελληνικά). Επιπλέον, όταν δείξαμε στα παιδιά μια σειρά φωτογραφιών που αποτελούσαν μια ιστορία και τους ζητήσαμε να μας την διηγηθούν, έδειξαν έντονη την παρουσία κενών υποκειμένων σε παρεμφατικές προτάσεις.

ΠΕΙΡΑΜΑ I: *Επαλήθευση εικόνων (Picture verification task)*

Στο πρώτο πείραμα διαβάσαμε στα παιδιά ιστορίες από 2-3 προτάσεις στις οποίες η τελευταία είχε σαν κύριο ρήμα το ρήμα *προσπαθώ* ή το ρήμα *θέλω* και τους ζητήσαμε να μας πουν αν οι ιστορίες ταίριαζαν με τις εικόνες που τους δείξαμε. Όλες οι εικόνες περιέγραφαν μια σκηνή, για την οποία το κενό υποκείμενο της πρότασης συμπληρώματος των παραπάνω ρημάτων αναφερόταν έξω από αυτή την πρόταση. Συνεπώς, η ερμηνεία των ενηλίκων ήταν ότι η εικόνα ταίριαζε με προτάσεις που χρησιμοποιούν το ρήμα *θέλω* στην κύρια πρόταση αλλά όχι με αυτές που χρησιμοποιούν το *προσπαθώ*.

Ένα παράδειγμα αποτελούν οι παρακάτω προτάσεις:

- 7α. Ο Γιάννης πήγε με το σκύλο του στην αγορά. Ο Γιάννης αγόρασε φρούτα και λαχανικά. Ο σκύλος του θέλει να αγοράσει ένα κόκκαλο.
- 7β. Ο Γιάννης πήγε με το σκύλο του στην αγορά. Ο Γιάννης αγόρασε φρούτα και λαχανικά. Ο σκύλος του προσπαθεί να αγοράσει ένα κόκκαλο.

Οι προτάσεις αυτές δόθηκαν στα παιδιά, αφού τους παρουσιάσαμε μια εικόνα στην οποία ένας κύριος στεκόταν μπροστά από έναν πάγκο αγοράς που πουλούσαν κόκκαλα. Ο κύριος, όπως εξηγήσαμε, ήταν ο Γιάννης και λίγο πιο πέρα στην εικόνα στεκόταν και κοιτούσε ο σκύλος του. Η εικόνα ταίριαζε με την πρόταση (7α), στην οποία το υποκείμενο της πρότασης που εξαρτάται από το *θέλω* ήταν δυνατό να αναφερθεί ΕΞ(ωτερικά), με την ερμηνεία 'ο σκύλος θέλει να αγοράσει ο Γιάννης ένα κόκκαλο'. Δεν μπορούσε όμως να ισχύσει το ίδιο για την (7β), επειδή δεν ήταν δυνατόν η εικόνα να έχει την ερμηνεία 'ο σκύλος προσπαθεί έτσι ώστε ο Γιάννης να αγοράσει ένα κόκκαλο' αλλά μόνο 'ο σκύλος προσπαθεί να αγοράσει (ο ίδιος) ένα κόκκαλο'. Συνεπώς, η (7β) κρινόταν ότι δεν ταίριαζε με την αντίστοιχη εικόνα.

Στο ίδιο μοτίβο κινήθηκαν και οι υπόλοιπες 10 προτάσεις, στις οποίες παρεμβλήθηκαν ορισμένες παρενθετικές προτάσεις (filler sentences). Δόθηκαν δύο ερωτηματολόγια, τα οποία διέφεραν ως προς το ότι για την ίδια ιστορία χρησιμοποιήσαμε τη μια φορά το ρήμα *θέλω* και την άλλη το ρήμα *προσπαθώ* στην τελευταία πρόταση. Τα αποτελέσματα του πειράματος δίνονται στον πίνακα I, ο οποίος δείχνει ότι στο πρώτο ερωτηματολόγιο το 50% των παιδιών δέχονται το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης από το ρήμα *θέλω* να έχει εξωτερικό σημείο αναφοράς, αποδέχονται δηλαδή την ερμηνεία σύμφωνα με την οποία 'ο σκύλος θέλει να αγοράσει ένα κόκκαλο ο

Γιάννης', ή αλλιώς, ότι η εικόνα ταιριάζει με την (7α). Αντίθετα, μόνο το 9% των παιδιών αποδέχονται το ίδιο καθεστώς για το κενό υποκείμενο της πρότασης που εξαρτάται από το *προσπαθώ*. Με άλλα λόγια, μόνο το 9% των παιδιών δέχεται ότι η εικόνα ταιριάζει με την πρόταση (7β).

Τα πράγματα είναι, δυστυχώς, λιγότερο ξεκάθαρα στο δεύτερο ερωτηματολόγιο, για το οποίο 60% των παιδιών δέχτηκε εξωτερικό σημείο αναφοράς για το ρήμα *θέλω*, ενώ δέχτηκε 58% εξωτερική αναφορά για το ρήμα *προσπαθώ*, όπως φαίνεται στην κάτω δεξιά κυψέλη. Το τελευταίο αποτέλεσμα έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το αντίστοιχο αποτέλεσμα του πρώτου ερωτηματολογίου αλλά και με την ερμηνεία που δίνεται στη πρόταση από τους ενήλικες ομιλητές της Ελληνικής². Στο Goodluck & Terzi (1996) θεωρήσαμε αυτή την ασυμμετρία μεταξύ των δύο ερωτηματολογίων ως τυχαίο αποτέλεσμα της αντιστοιχίας μεταξύ παιδιών και ερωτηματολογίων σημειώνοντας επιπλέον ότι δεν παρατηρήθηκε ιδιαίτερη συγκέντρωση αποτελεσμάτων γύρω από κάποιες ερωτήσεις.

	'θέλω'	'προσπαθώ'
Ερωτηματολόγιο I	50%	9%
Ερωτηματολόγιο II	60%	58%

Πίνακας I

ΠΕΙΡΑΜΑ II: Αναπαράσταση δραστηριότητας (Act-out task)

Στο δεύτερο πείραμα, χρησιμοποιήσαμε μια οικογένεια από κούκλες και ζητήσαμε από τα παιδιά να αναπαραστήσουν (act out) με αυτές τους παρακάτω τύπους προτάσεων με τη σειρά που εμφανίζονται. Δόθηκαν τρία παραδείγματα από το κάθε είδος πρότασης:

8. Η μαμά διατάζει το μπαμπά (ΥΠ) να κάνει μια τούμπα.
9. ?Η μαμά διατάζει (ΥΠ) να κάνει μια τούμπα.
10. Ο μπαμπάς θέλει (ΥΠ) να φάει τη μπανάνα.
11. Ο μπαμπάς προσπαθεί (ΥΠ) να κρυφτεί πίσω από τον τοίχο.

Όπως είναι εμφανές, οι προτάσεις που μας ενδιέφεραν άμεσα ήταν οι (10)

2. Δεν υπήρξε σημαντική διαφορά της μέσης ηλικίας των παιδιών στα οποία διανείμαμε τα δύο ερωτηματολόγια, $t(21)=.08$.

και (11), στις οποίες το ρήμα της κύριας πρότασης ήταν *θέλω* και *προσπαθώ* αντίστοιχα. Αντιμετωπίσαμε όμως μεγάλη δυσκολία να εκμαιεύσουμε από τα παιδιά την ερμηνεία εκείνη για τη (10) σύμφωνα με την οποία το κενό υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης είναι διαφορετικό από το υποκείμενο της κύριας πρότασης, να έχουμε δηλαδή εξωτερικό σημείο αναφοράς για το υποκείμενο της (10). Αλλιώς, να δείξουν τα παιδιά ότι μια άλλη κούκλα και όχι ο μπαμπάς έφαγε τη μπανάνα. Η προσθήκη της ημιγρομματικής πρότασης (9) έγινε για να διαπιστώσουμε κατά πόσον τα παιδιά ήταν σε θέση να δεχθούν εξωτερικό σημείο αναφοράς (δηλ., σημείο αναφοράς που δεν υπήρχε στην πρόταση) για το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης, στην περίπτωση που (αντίθετα με την (10)) η εξωτερική αναφορά ήταν η μόνη δυνατή αναφορά. Επίσης, χρησιμοποιήσαμε την (9) με την προσδοκία ότι προτάσεις με υποχρεωτική εξωτερική αναφορά θα ευαισθητοποιούσαν και θα ενεργοποιούσαν την εξωτερική αναφορά του κενού υποκειμένου της (10). (Ημιγρομματικές προτάσεις τέτοιου τύπου έχουν συζητηθεί από τον Maratsos (1974)). Το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό: μόνο μετά την προσθήκη της (9) ήταν σε θέση τα παιδιά να δώσουν εξωτερική αναφορά στις προτάσεις τύπου (10)³.

Η εισαγωγή της (8) θεωρήθηκε αναγκαία για να διαπιστώσουμε κατά πόσο τα παιδιά μπορούσαν να ερμηνεύσουν, όπως οι ενήλικες, προτάσεις γραμματικές που περιείχαν το ίδιο ρήμα (*διατάζω*). Τα αποτελέσματα φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

‘διατάζω’ +αντικείμενο		‘διατάζω’ -αντικείμενο		‘θέλω’		‘προσπαθώ’	
ΕΣ	ΕΞ	ΕΣ	ΕΞ	ΕΣ	ΕΞ	ΕΣ	ΕΞ
100%	0%	30%	70%	70%	30%	98%	2%

Πίνακας II

Στην πρώτη κνψέλη βλέπουμε ότι για προτάσεις του τύπου (8), για τις οποίες η γραμματική των ενήλικων απαιτεί αποκλειστικά και μόνο εσωτερικό σημείο αναφοράς (μιας και το κενό υποκείμενο της εξαρτημένης πρότα-

3. Ας σημειωθεί ότι σε πρώτο στάδιο, από τις προτάσεις (10) και (11) είχαν προηγηθεί γραμματικές προτάσεις στην οποίες η ενήλικη γραμματική απαιτεί αποκλειστικά εξωτερική αναφορά, όπως ‘Ο Γιάννης είπε ότι έφυγε’. Τα παιδιά απέδωσαν την ενήλικη εξωτερική αναφορά στην προηγούμενη πρόταση, αλλά μετά συνέχισαν με πολύ μεγάλη ποσοστά εσωτερικής αναφοράς για την (10). Παρουσιάζει λοιπόν ενδιαφέρον ότι μόνο ημιγρομματικές προτάσεις του τύπου (9) (με εξωτερική αναφορά) κατάφεραν να ενεργοποιήσουν την εξωτερική αναφορά του κενού υποκειμένου της (10).

σης έχει σαν μοναδικό σημείο αναφοράς του το αντικείμενο της κύριας πρότασης), τα παιδιά έκαναν επίσης 100% εσωτερική αναφορά, δείχνοντας ότι σ' αυτό το σημείο ακολουθούν την γραμματική των ενηλίκων. Για την πρόταση (9), τα παιδιά προτίμησαν εξωτερική αναφορά στο 70% των περιπτώσεων.

Εστιάζοντας τώρα στο κύριο θέμα μας, παρατηρούμε ότι τα παιδιά έδειξαν σημαντική τάση για εσωτερικό σημείο αναφοράς του υποκειμένου προτάσεων που εξαρτώνται από το *θέλω* (70%). Το ποσοστό αυτό όμως έρχεται σε προφανή αντίθεση με το υποκείμενο των προτάσεων που εξαρτώνται από το ρήμα *προσπαθώ*, για το οποίο η εσωτερική αναφορά ήταν 98%⁴.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι σε αυτό το πείραμα (το οποίο δεν παρουσιάζει τις αντιφάσεις του προηγουμένου) τα παιδιά διακρίνουν καθαρά ανάμεσα στο σημείο αναφοράς του κενού υποκειμένου των προτάσεων που εξαρτώνται από το ρήμα *θέλω* και εκείνων που εξαρτώνται από το *προσπαθώ*.

3. Συμπεράσματα - Συζήτηση

Ένα πρώτο και σημαντικό συμπέρασμα που θεωρήσαμε ότι απορρέει από τα δύο παραπάνω πειράματα είναι το εξής: αφού τα παιδιά κάνουν διάκριση ως προς το σημείο αναφοράς του κενού υποκειμένου των εν λόγω εξαρτημένων προτάσεων, αποδίδουν διαφορετικές ιδιότητες και άρα αναγνωρίζουν την διαφορετική φύση του κάθε ενός από τα κενά υποκείμενα των προτάσεων (5) και (6). Πιο συγκεκριμένα, ενώ θεωρούν ότι το κενό υποκείμενο των προτάσεων που εξαρτώνται από το *θέλω* είναι η κενή αντωνυμία (pro), αποδίδουν στο κενό υποκείμενο των προτάσεων που εξαρτώνται από το *προσπαθώ* τις ιδιότητες της κατηγορίας PRO.

Το συμπέρασμα αυτό μάλλον εκπλήσσει, αν σκεφτεί κανείς ότι σε γλώσσες όπως η Αγγλική, στην οποία το PRO συναντάται σε απαρεμφατικές προτάσεις, τα παιδιά ανάλογης ηλικίας δεν έχουν πάντα εδραιώσει τον έλεγχο του. Αντίθετα, στην Ελληνική, στην οποία το κενό υποκείμενο PRO απαντά σε παρεμφατικές προτάσεις, παρά τις προβλέψεις της σύγχρονης συντακτικής θεωρίας, τα παιδιά έχουν κατακτήσει και εδραιώσει τον έλεγχο

4. Η διαφορά εσωτερικής αναφοράς για το *θέλω* και *προσπαθώ* ήταν ιδιαίτερα σημαντική, $t(22) = 5.35$, $p (.001$, μονής κατεύθυνσης). Δέκα παιδιά έδειξαν λιγότερη εσωτερική (άρα περισσότερη εξωτερική) αναφορά για το *θέλω* απ' ό,τι για το *προσπαθώ*. Η μέση ηλικία αυτών που είχαν λιγότερη εσωτερική αναφορά για το *θέλω* απ' ό,τι για το *προσπαθώ* δεν διέφερε σημαντικά από αυτά που δεν διαφοροποίησαν μεταξύ των δύο ρημάτων.

του⁵. Θα έλεγε λοιπόν κανείς ότι τα Ελληνικά δεδομένα συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι η απόκλιση η οποία παρατηρείται στην ερμηνεία των παιδιών από την ερμηνεία των ενηλίκων στην Αγγλική δεν πρέπει να αποδοθεί στη μη κατάκτηση της κενής κατηγορίας PRO αυτής καθ' εαυτής αλλά στην μη κατάκτηση του ελέγχου της. Κι αυτό είτε τη δεχτεί κανείς ως αποτέλεσμα εσφαλμένης προσάρτησης της πρότασης που το περιέχει (Goodluck 1981) είτε επειδή η δευτερεύουσα πρόταση αναλύεται ως κατά παρατάξη σύνδεση και όχι ως συμπλήρωμα (Cairns κ.ά. 1994).

Υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με τη σύγχρονη συντακτική θεωρία το σημείο αναφοράς του κενού υποκειμένου προτάσεων όπως οι (1)-(3) θα πρέπει να θεωρηθεί προϊόν της αλληλεπίδρασης δύο παραγόντων: α) της κατάκτησης του κενού υποκειμένου PRO και β) της κατάκτησης του μηχανισμού του ελέγχου του. Στις προαναφερθείσες μελέτες για την Αγγλική, η μη ενήλικη αναφορά του στις υπό συζήτηση προτάσεις ερμηνεύτηκε ως μη κατάκτηση του μηχανισμού του ελέγχου του, πράγμα που αποδόθηκε στο γεγονός ότι τα παιδιά δίνουν διαφορετική προτασιακή δομή στις προτάσεις αυτές απ' ό,τι οι ενήλικες με αποτέλεσμα το σημείο αναφοράς του PRO να μην είναι σε θέση δεσπόζοντος συστατικού.

Τα αποτελέσματα των Ελληνικών, αν θεωρηθούν αξιόπιστα, συνηγορούν προς αυτή την άποψη, επειδή αν σε μια γλώσσα όπως η Ελληνική τα παιδιά έχουν κατακτήσει το κενό υποκείμενο PRO από μικρή ηλικία, παρ' ότι δεν συναντάται σε παρεμφατικό περιβάλλον, η κατάκτησή του από παιδιά της ίδιας ηλικίας στα Αγγλικά θα πρέπει να θεωρείται γεγονός. Συνεπώς, η μη ενήλικη ερμηνεία των προτάσεων (1)-(3) δεν θα πρέπει να συνδεθεί με την κατάκτηση του PRO αλλά με την διαδικασία ελέγχου του.

Αν όμως η μη κατάκτηση της διαδικασίας ελέγχου του PRO οφείλεται στην 'λανθασμένη' προσάρτηση της πρότασης που περιέχει το PRO, όπως αναφέρθηκε στις προηγούμενες παραγράφους, γεννιέται το ερώτημα γιατί τα παιδιά δεν προσαρτούν τις προτάσεις κατάλληλα στα Αγγλικά, ενώ παρόμοιο πρόβλημα δεν φαίνεται να συναντάται στην Ελληνική. Η ερώτηση αυτή μας οδηγεί ταυτόχρονα στην αμφισβήτηση της λογικής της 'λανθασμένης' προσάρτησης ως υπεύθυνης για τη μη ενήλικη ερμηνεία των προτάσεων (1)-(3) και στην αναζήτηση άλλης εξήγησης. Η μοναδική εναλλακτική εξήγηση, σύμφωνα με τους συλλογισμούς που έχουμε παραθέσει έως τώρα, είναι ότι η μη ενήλικη ερμηνεία των εν λόγω προτάσεων οφείλεται στην μη κατάκτηση της κατηγορίας PRO στην Αγγλική, παρά το γεγονός ότι η γλώσσα διαθέ-

5. Θα πρέπει πάντως να λάβουμε υπόψη μας ότι τα παραπάνω πειράματα έγιναν με παιδιά ελαφρώς μεγαλύτερης ηλικίας από εκείνα που μελετήθηκαν από τους Cairns κ.ά. (1994) και McDaniel κ.ά. (1990/1991) και έτσι ίσως να μην είναι απόλυτα συγκρίσιμα.

τει μη παρεμφατικά συντακτικά περιβάλλοντα, αντίθετα με την Ελληνική.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ανάλογη επιχειρηματολογία αναπτύχθηκε πρόσφατα από τους Broihier και Wexler (1995), οι οποίοι, μετά από μια σειρά πειραμάτων σε προτάσεις όπως η (1) (την οποία επαναλαμβάνουμε ως (12) πιο κάτω), καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η επιρρηματική πρόταση είναι ονοματική φράση στην γραμματική των παιδιών με μητρική γλώσσα την Αγγλική, όπως βλέπουμε στο παράδειγμα (13):

12. Ernie scratched the witch before PRO drinking the water
'Ο Έρνι έξυσε τη μάγισσα πριν να πιεί νερό.'
13. Ernie scatched the witch before (the) drinking of the water
'Ο Έρνι έξυσε την μάγισσα πριν από την πόση του νερού.'

Το γεγονός ότι η δευτερεύουσα πρόταση αναλύεται ως ονοματική φράση (δηλ., the drinking of the water), στην οποία δεν υπάρχει PRO, εξηγεί την ελεύθερη αναφορά την οποία αποδίδουν τα παιδιά στις προτάσεις αυτές της Αγγλικής. Τέτοιου είδους ανάλυση δεν είναι εφικτή στην Ελληνική, όπου προτάσεις με την μορφή της (13) δεν υπάρχουν, με συνέπεια η κατάκτηση του PRO να μην περνά από παρόμοια στάδια.

Α. Τερχή
Τεχνολογικό Ίδρυμα Πατρών
Τμήμα Λογοθεραπείας

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Broihier, K. & Wexler, K. 1995: "Children's acquisition of control". *Papers on language acquisition*, MIT Working Papers in Linguistics 26, 193-220.
- Cairns, H. S. & McDaniel, D. & Hsu, J. R. & Rapp, M. 1994: "A longitudinal study of principles of control and pronominal reference in child English". *Language* 70, 260-288.
- Chomsky, N. 1981: *Lectures on government and binding* (Dordrecht: Foris).
- Chomsky, N. 1993: "A minimalist program for linguistic theory". Στο K. Hale & S. J. Keyser (εκδ.), *The view from building 20: Essays in linguistics in honor of Sylvain Bromberger* (MIT Press).
- McDaniel, D. & Cairns, H. S. & Hsu, J. R. 1990/1991: "Control principles in the grammars of young children". *Language Acquisition* 1, 297-335.

- Goodluck, H. 1981: "Children's grammar of complement-subject interpretation". Στο S. L. Tavakolian (εκδ.), *Language acquisition and linguistic theory* (MIT Press) 139-166.
- Goodluck, H. & Terzi, A. 1996: "Controlled PRO and the acquisition of Greek". Στο A. Stringfellow, D. Cahana-Amitay, E. Huges & A. Zukowski (εκδ.), *Proceedings of the 20th BU conference on language development* (Cascadilla Press) 261-271.
- Goodluck, H. & Terzi, A. & Chocano-Diaz, G. 1997: "The acquisition of controlled PRO: A crosslinguistic perspective". Στο E. Clark (εκδ.) *Proceedings of the 28th annual child language forum, Stanford Linguistics Association by the Center for the Study of Language and Information*.
- Maratsos, M. 1974: "How preschool children understand missing complement subjects". *Child Development* 45, 700-706.
- Terzi, A. 1991: "PRO and obviation in Modern Greek subjunctives". Στο *Proceedings of WCCFL* 10, 471-482.
- Terzi, A. 1997: "PRO and null case in finite clauses". *The Linguistic Review* 14, 335-360.
- Valian, V. 1991: "Syntactic subjects in the early speech of American and Italian children". *Cognition* 40, 21-81.
- Varlokosta, S. & Hornstein, N. 1993: "Control in Modern Greek". Στο *Proceedings of NELS* 23, 507-521.
- Varlokosta, S. 1994: *Issues on Modern Greek sentential complementation* (University of Maryland at College Park).